

Satversmes tiesas sēdes stenogramma

Lieta nr.09-02(98)

1998.gada 15.aprīlī

A.Endziņš

Lūdzu sēdieties! Tiesas sēdi pasludinu par atklātu.

Tiek izskatīta lieta nr.09-02(98) “Par Latvijas Republikas Augstākās padomes 1992.gada 15.septembra lēmumu “Par Latvijas Republikas likuma “Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām” spēkā stāšanās kārtību” 2.punkta (1996.gada 19.decembra likuma redakcijā) atbilstību 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pantam”.

Lietu izskata tiesa šādā sastāvā: tiesneši Ilze Skultāne, Andrejs Lepse un Aivars Endziņš.

Vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi, kas saistīti ar lietas izskatīšanu?

Lūdzu!

G.Kusiņš

Godātā tiesa! Iepazīstoties ar lietas dokumentiem, nākas konstatēt, ka pieteicēji apstrīdējuši Latvijas Republikas Augstākās padomes lēmumu tādu redakciju, kas grozīta ar likumu, un ļoti būtiski, acīmredzot, būtu šajā gadījumā pievienot Latvijas Republikas 6.Saeimas Juridiskās komisijas sēdes protokolu nr.145, kas ir bijis kā Juridiskās komisijas dokuments tad, kad tika Juridiskajā komisijā kā atbildīgajā komisijā izskatīti šie likumprojekti, kas tiek apstrīdēti no pieteicēju puses.

A.Endziņš

Pirms mēs lemjam par pievienošanu lietai, lūdzu pieteikuma iesniedzēja pārstāvja pilnvarojumu.

Tiesas nolēma pievienot 6.Saeimas Juridiskās komisijas sēdes protokolu nr.145 no 1996.gada 3.decembra. Un, lai ar šo protokolu varētu iepazīties arī pieteicēju pārstāvis, līdz mēs viņu pavairojam, tiesa pasludina 15 minūšu pārtraukumu.

(Pārtraukums)

A.Endziņš

Lūdzu sēdieties! Lietā pieteikuma iesniedzējus – 20 Saeimas deputātus – pārstāv zvērināts advokāts Egīls Radziņš, ir attiecīgais pilnvarojums. Saeimu pārstāv Saeimas Juridiskā biroja vadītājs Gunārs Kusiņš. Ir attiecīgais Saeimas lēmums par pārstāvību.

Vai Radziņa kungsaspēja iepazīties ar izrakstu?

E.Radziņš

Jā.

A.Endziņš

Līdz ar to sākam lietas izskatīšanu pēc būtības. Vārds ziņojumam tiesnesei Ilzei Skultānei.

I.Skultāne

1998.gada 8.janvārī 6.Saeimas deputāti – Kalnbērzs, Valdmanis, Golubovs, Bekasovs, Strods, Stikuts, Grīnbergs, Saulītis, Čerāns, Deņisovs, Gannusa, Zelgalvis, Veldre, Stašs, Rubins, Dozorcevs, Grinovskis, Bartaševics un Urbanovičs – Satversmes tiesā iesniedza pieteikumu par lietas ierosināšanu.

Pieteikuma iesniedzējs pilnvarojis zvērinātu advokātu Egilu Radziņu veikt procesuālās darbības Satversmes tiesā.

Pēc pieteikuma izskatīšanas 1998.gada 23.janvārī ar tiesneša lēmumu ierosināta lieta “Par Latvijas Republikas Augstākās padomes 1992.gada 15.septembra lēmuma “Par Latvijas Republikas likuma “Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām” spēkā stāšanās kārtību” 2.punkta (1996.gada 19.decembra likuma redakcijā) atbilstību 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pantam”. Pieteikumā iesniedzējs lūdz atzīt Latvijas Republikas Augstākās padomes 1992.gada 15.septembra lēmuma “Par Latvijas Republikas likuma “Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām” spēkā stāšanās kārtību” 2.punktu par spēkā neesošu no 1996.gada 19.decembra, uzskatot, ka minētais punkts neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normai – 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pantam.

Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka zemes reforma attiecībā uz katru konkrētu zemes īpašumu beidzas ar zemes īpašuma apliecinājoša dokumenta izsniegšanu un nav iespējama īpašnieka interešu ignorēšana, atsavinot tiem piederošo zemi pēc 1940.gada cenām par labu valstij līdz brīdim, kamēr valsts pati pasludinās zemes reformas beigas.

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka lēmuma 2.punkta 4.daļa, kas paredz nekustamu īpašumu atsavināšanu pēc 1940.gada cenām īpašniekiem, kas nekustamo īpašumu ieguvuši no bijušā zemes īpašnieka, viņa mantinieka uz dāvinājuma līguma pamata, ir pretrunā ar konvencijas Pirmā protokola 1.pantu un likuma “Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu” 2.pantā ietverto atrunu, jo attiecībā uz īpašumu, kas dāvināts laikā, kad nav pasludinātas zemes reformas beigas, nevar attiecināt tos pašus ierobežojumu kā uz īpašumu, kas atrodas īpašuma reformas procesā.

Latvijas Republikas Saeimai tika nosūtīts uzaicinājums līdz 1998.gada 9.februārim iesniegt Satversmes tiesā savu atbildes rakstu ar lietas faktisko apstākļu izklāstu un juridisko pamatojumu.

Atbildes rakstā Latvijas Republikas Saeima norādījusi, ka uzskata pieteikumu par nepamatotu, jo konvencijas Pirmā protokola 1.panta 1.daļas noteikumi ir ievēroti, pieņemot gan likuma “Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”, gan

arī Augstākās padomes lēmuma 2.punkta 2., 3. un 4.daļu, kas paredz īpašus nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanas gadījumus.

Pieteikuma iesniedzējs pēc būtības apstrīdot Latvijas likumdevēja tiesības izdot tādus likumus, kādus tas uzskata par nepieciešamiem, lai kontrolētu īpašuma izmantošanu saskaņā ar vispārējām interesēm, tādējādi nonākot pretrunā ar konvencijas Pirmā protokola 1.panta 2.daļu, kas paredz likumdevēja tiesības.

Sagatavojot lietu izskatīšanai, tika pieprasīti papildus paskaidrojuma dokumenti no Saeimas, Valsts zemes dienesta Nekustamā īpašuma vērtēšanas centra, Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas. Saņemtie paskaidrojuma dokumenti pievienoti lietai.

Ekspertīzes lietā netika noteiktas.

Lietai ir pievienoti šādi dokumenti:

Latvijas Republikas 1992.gada 15.septembra likums "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām";

Latvijas Republikas Augstākās padomes 1992.gada 15.septembra lēmums "Par Latvijas Republikas likuma "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām" spēkā stāšanās kārtību";

Saeimas 1996.gada 19.decembra likums "Grozījums Augstākās padomes 1992.gada 15.septembra lēmumā "Par Latvijas Republikas likumu "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām" spēkā stāšanās kārt";

Saeimas 1997.gada 4.jūnija likums "Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu";

1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija;

kā arī iepriekš minēto likumu un lēmumu sagatavošanas materiāli, likumprojekti, likumdevēja sēžu stenogrammas;

Valsts zemes dienesta Nekustamā īpašuma vērtēšanas centra informācija par nekustamā īpašuma vērtības pārrēķināšanas koeficientiem;

Saeimas materiāli par diviem pieņemtajiem likumiem, piemērojot Augstākās padomes 1992.gada 15.septembra lēmuma 2.punkta noteikumus.

Lēmums par lietas nodošanu izskatīšanai pieņemts 1998.gada 18.martā.

Paziņojums par lietas izskatīšanu publicēts laikraksta "Latvijas Vēstnesis" 1998.gada 25.marta numurā 79/80, un lietas dalībniekiem par sēdes vietu un laiku ir paziņots rakstiski.

Ar lietas materiāliem iepazīnušies pieteikuma iesniedzēju pilnvarotais pārstāvis E.Radziņš un Saeimas pilnvarotais pārstāvis G.Kusiņš.

Sagatavojot lietu izskatīšanai, tika pētīta arī Eiropas Cilvēka tiesību tiesas prakse konvencijas Pirmā protokola 1.panta piemērošanā, kā arī citu valstu konstitucionālo tiesu prakse.

A.Endziņš

Tiesnešiem ir jautājumi tiesnesei? Nav.

Vai pieteikuma iesniedzējam ir kādi iesniegumi saistībā ar lietas izbeigšanu?

E.Radziņš

Paldies, nav.

A.Endziņš

Nav. Līdz ar to Satversmes tiesas likuma 29.apntā paredzēti apstākļi par lietas izbeigšanu nepastāv. No pieteikuma iesniedzēja rakstveida lūguma nav, un arī apstrīdētā tiesību norma nav zaudējusi savu spēku.

Vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi vai paziņojumi? Nav? Nav.

Ja šādu paziņojumu nav, tad vārds lietas apstākļu izklāstam un juridiskai analīzei tiek dots pieteikuma iesniedzēju pārstāvim zvērinātam advokātam Egīlam Radziņam.

Atgādinu, ka saskaņā ar Satversmes tiesa reglamenta 310.pantu jums ir paredzētas 30 minūtes. Lūdzu iekļauties šajā laikā!

E.Radziņš

Paldies, godājamā tiesa! Es ceru, ka ... jo, kā ir redzams, tad strīdus savā būtībā sākas, man šķiet, samērā vienkārši, jo pamatā ir divas normas, kur tiesai būtu jāizvērtē to savstarpējās attiecības, un vai tās nerunā viena otrai pretī. Un konkrēti pēc tam, kad Satversmes tiesa taisīja lēmumu par to, ka daļā par lēmuma apstrīdēšanu kā pretrunīgu likumam šis pieteikums tiek izbeigts, tas arī netika pārsūdzēts, tad šobrīd patiešām strīds ir vairs tikai par to, vai lēmuma "Par Latvijas Republikas likuma "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām" spēkā stāšanās kārtību" 2.punkts ir vai nav pretrunā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas Pirmā protokola 1.pantu.

Sākšu ar to, ka ... kā jau tika arī referēts, tad sakarā ar pieteikumu tika saņemts atbildes raksts no Latvijas Republikas Saeimas, kur, jāsaka tā, ka attiecībā par šobrīd pastāvošo strīdu ir tikai viens teikums, un tas ir tāds, ka starp abiem minētajiem aktiem nav nekādu pretrunu, jo konvencijas Pirmā protokola 1.pants noteic, ka jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz īpašumu un ka šo īpašumu var atņemt tikai tad, kad notiek sabiedrības interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu. Un nenoliedzami, ja patiešām šis konvencijas Pirmā protokola 1.pants noteiktu tikai to, uz ko ir vērsis savu uzmanību atbildes raksta sagatavotās vai parakstītās, tad būtu samērā vienkārši strīdu izskatīt, jo tiešām varētu teikt, ka pieteikumam nav nekāda pamata.

Tajā pašā laikā jāsaka, ka šis 1.pants ir plašāks un konkrētāks. Es varbūt tiešām, lai nekavētu lieki laiku un lai neradītu liekus pārpratumus, nelietošu visus šos garos nosaukumus attiecībā par šo likumu un tāpat arī attiecībā par konvenciju, proti, es aprobežošos ar to, ka varbūt runāšu konkrēti par lēmuma 2.punktu un par konvencijas protokola 1.pantu, jo visiem klātesošajiem, cik var saprast, ir skaidri zināms, par ko ir runa, un līdz ar to nav nepieciešams vienkārši tērēt laiku liekai liekvārdībai un terminoloģijai.

Bet tāpat šis 1.pants nosaka sekojošo: "Jebkurai fiziskai vai juridiskai personai ir tiesības uz īpašumu. Nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot, ja tas notiek sabiedrības interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem". Kas attiecas uz to, ka īpašumu var atņemt apstākļos, kas noteikti ar likumu, nenoliedzami es pilnībā

piekrītu atbildētāja viedoklim, un par to nav strīds, ka šādi likumi ir vajadzīgi un ka tādi likumi arī tiek pieņemti.

Attiecībā uz to, vai šī īpašumu atņemšana notiek katrā gadījumā sabiedrības interesēs, par to, protams, var strīdēties. Un, cik es saprotu, tad arī cilvēki, attiecībā uz kuriem šis likums jau ir ticis, tā teikt, piemērots, pieņemot atsevišķus likumus par īpašuma atsavināšanu, to domā darīt, jo varbūt viņiem nešķiet, ka viņu īpašums ir atsavināts sabiedrības interesēs, bet arī tas nav šodienas diskusijas, strīda un tiesas sēdes iemesls.

Iemesls ir trešais – vai šis likums atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem. Un attiecībā par to nez kādēļ atbildes raksta sagatavotājs vispār neko nemin. Proti, par to, ka šim likumam būtu jāatbilst arī vispārējiem starptautisko tiesību principiem. Un jāsaka, ka tieši šis ir tas apstāklis, kas, manuprāt, nav ievērots, pieņemot šo likumu, un kas ir izraisījis pieteikuma sagatavošanu un iesniegšanu šodienas strīdam. Proti, tas, ka šis likums, šis lēmuma 2.punkts, neatbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem.

Varbūt, lai mēs varētu izanalizēt, ir vai nav ievēroti vispārējie starptautisko tiesību principi, un, ja nav ievēroti, tad tieši kas nav ievērots, varbūt vajadzētu salīdzināt, nosacīti salīdzināt divus likumus, konkrēti, likumu “Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts un sabiedriskajām vajadzībām”, ko es atļaušos nosaukt par pamatlikumu, un kas regulē vispārējo kārtību un attiecīgi šo lēmumu par spēkā stāšanos un, konkrēti, šī te lēmuma 2.punktu, kurš ir pieņemts ar atsevišķu likumu.

Kur tad ir būtiskākā atšķirība starp šiem diviem likumiem? Un kāpēc vispār, manuprāt, bija nepieciešams pieņemt šādu te lēmuma 2.punktu. Atšķirība ir samērā vienkārša. Proti, manuprāt, likumdevējs, pieņemot šo likumu par lēmuma 2.punkta redakciju, ir paudis savu neuzticēšanos Latvijas tiesu varai. Kāpēc? Tāpēc, ka, ja mēs paskatāmies likumā, vispārējā likumā par to, kādā veidā notiek vērtības noteikšana par atsavināmo nekustamo īpašumu, tad mēs redzam, ka šo vērtību nosaka tiesa. Un mēs redzam, ka šī vispārējā likuma 14.pants arī paredz, ka, novērtējot atsavināmo mantu, nav ņemams vērā nepelnītais vērtības pieaugums, kas atkarīgs no mērķa, kuram mantu atsavina.

Tāpat arī ir paredzēts, ka tam, kurš ierosina atsavināt zemi, ir jāiesniedz tiesai paziņojums, norādot cenu, un pie šādiem apstākļiem šķiet, ka kur gan varētu būt problēma, lai atrisinātu visus šos jautājumus, kas šobrīd konkrēti varbūt dzīvē ir izvēršusies strīdos par zemes atņemšanu lidostā un Rīgas Tirdzniecības ostā, kur tam būt problēma, kāpēc gan nevarētu ierosinātājs griezties tiesā un teikt, ka mēs uzskatām, ka, lūk, šeit šī zeme ir atsavināma pēc 1940.gada cenām, ja drīkst tā izteikties, varbūt precīzāk būtu teikt, ka pamatojoties uz novērtējumu zemesgrāmatā vai kadastra dokumentos, kas sastādīti pirms 1940.gada 22.jūnija, bet nu tautā ir iegājies termina “četrdesmitā gada cenas”. Lūk, un attiecīgi tad arī tiesa vērtētu, kādas cenas ir piemērojamas: vai cenas pirms četrdesmitā gada, vai cenas, kas šobrīd – kadastrālā vērtība. Ir vai nav piemērojams nepelnītais vērtības pieaugums, vai tāds vispār ir vai nav, un visu to tiesa varētu izvērtēt.

Taču likumdevējs ir lēmis, lai tiesai tiktu atvēlēta tikai statista loma, konkrēti, nosakot stingri kāda tad būs vērtība šiem zemes gabaliem, kurus atsavinās zemes reformas laikā, proti, ka tā būs vērtība, kura būs noteikta šajos te kadastra dokumentos, kas sastādīti pirms 1940.gada 22.jūnija,

ņemot vērā to, ka kadastra dokumentos nevar būt divējādas vērtības. Tā, protams, bija valsts noteikta, fiksēta vērtība. Tad kas atliek tiesai? Pēc šī lēmuma 2.punkta pieņemšanas tiesai, kurai būs iesniegts šis pieteikums nofiksēt cenu, par kādu ir atsavināms īpašums, atliek tikai apstiprināt, formāli apstiprināt to cenu, kādu būs piestādījis zemes dienests, zemes dienesta speciālisti. Nepastāv iespēja vairs personai aizstāvēt savas intereses, nepastāv iespēja tiesāties, paužot savu viedokli par to, kāda ir patiesā cena. Nu, cenu jau ir it kā noteicis likums, pārvēršot šo tiesas procesu vienkārši par farsu. Praktiski visiem jau iznākums ir iepriekš zināms.

Vai ir kaut kas, kas varētu apstiprināt vēl to, ka patiešām šī likuma pieņemšana bija saistīta ar šādu visnotaļ, manuprāt, ne pārāk cildenu mērķi? Manuprāt, to ilustrē savākie tiesas materiāli.

Un šinī gadījumā es gribētu teikt un patiešām izteikt lielu pateicību Satversmes tiesai par to, ka bija iespēja iepazīties ar šiem materiāliem, kas ir gūlušī par pamatu attiecīgā lēmuma 2.punkta pieņemšanai, jo visnotaļ kurioza, manā uztverē visnotaļ kurioza, ir satiksmes ministra Krištopana kunga anotācija, kāpēc ir nepieciešams šāds likums, kuru mēs varam atrast lietas lapā nr.132, un, īsumā atstāstot, būtība ir tāda, ka ir nepieciešams apstrīdēt pašvaldību lēmumus par īpašuma atdošanu pretēji likumam "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās" un šādu te pašvaldības lēmumu apstrīdēšana tiesās ir saistīta ar lieliem tiesas izdevumiem un ilgstošu tiesāšanos, tāpēc ir nepieciešams šāds likums. Proti, tiesu vara tiek nolīdzināts līdz nullei, proti, mums ir slinkums iet tiesā, teikt, ka ir nepareizi atdots īpašums, un tādēļ, lai mums nebūt jātiesājas, lai nebūtu jāšķiež lielie tiesas izdevumi, kur gan es īsti nevaru saprast, kas tie par lieliem tiesu izdevumiem varētu būt Satiksmes ministrijai, kas būtu saistīti ar tiesāšanos, un ilgstošā tiesāšanās, kas, atkal jāsaka, ir vairāk valstiska problēma, kas risināma savādākā kārtībā, kādā veidā saīsināt šo tiesāšanās ilgumu, tad, lūk, lai apietu šo te nepieciešamību griezties tiesā un apstrīdēt īpašuma atdošanu, ir nepieciešams šāds te likums, kas paredz šī īpašuma atņemšanu pēc tā saucamajām četrdesmitā gada cenām.

Kā mēs secinājām pirms tiesas sēdes, tad būtībā ir gandrīz vai vienalga, vai cilvēkam netiek atdots īpašums pamatojoties uz likumiem par zemes reformu, un viņš saņem kompensāciju par to, vai arī cilvēkam šī kompensācija tiek izmaksāta pēc tam, proti, atsavinot šo zemi sabiedrības, valsts vajadzībām. Proti, atšķirības šajās vērtībās nav. Un līdz ar to ir jāsecina viens, ka patiešām šī lēmuma 2.punkts ir pieņemts tikai tāpēc, manuprāt, lai spētu labot iespējamās, es vēlreiz uzsveru, iespējamā kļūdas, ko ir pieļāvusi pašvaldība, atdodot īpašumus pēc, šinī gadījumā, satiksmes ministra ieskatiem, lai nebūt vienkārši jāiet un jātiesājas.

Tātad šis ir pirmais vispārējo starptautisko tiesību normu pārkāpums, manuprāt, jo, pieņemot šo likumu, tiek ignorētas tiesības, kuras paredz konvencija "Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām", konkrēti, šī pakta 14.pants, kas nosaka, ka visas personas ir vienlīdzīgas tiesas priekšā. Konkrēti, personas, uz kurām tiek piemērots ... attiecībā uz kurām tiek piemērots atsavināšanai šis lēmuma 2.punkts, ir nevienlīdzīgākas tiesas priekšā nekās tās personas, kurām īpašums tiek atsavināts vispārējā kārtībā, jo vienkārši viņām nav vairs pamata aizstāvēt savas intereses attiecībā uz cenas noteikšanu attiecībā uz tām piederošo īpašumu.

Protams, var teikt, ka šāds princips vispār, ka cenu nosaka tiesas nevis likumdevējs likumā, ka tas ir varbūt kaut kas specifisks tikai Latvijas Republikas likumiem, ka starptautiskā prakse ir

savādāka un pasaulē visu tomēr vairāk vai mazāk, īpašumus atsavinot un likumdevējam nosakot cenu, par cik neņemos spriest, godājamā tiesa. Šķiet, ka loģiski tas tā nebūtu, bet, kā mēs zinām, izņēmumi vienmēr pastāv, un ir iespējams, ka tā tas varētu arī būt. Bet Latvijā konkrēti tomēr šis tiesu varas princips pastāvēja.

Taču nenoliedzams ir cits starptautisko tiesību princips, un tas ir tas, ko nosaka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijas 14.pants. Šeit, godājamā tiesa, es gribētu teikt tā, ka ... tagad, referējot par tiesas materiāliem, tikai teikts, ka, gatavojoties tiesai, ir arī apkopota prakse, kāda ir Eiropas Cilvēka tiesību tiesā attiecībā uz šo te Pirmā protokola 1.panta piemērošanu. Kad es iepazinos ar lietas materiāliem, tad jāsaka gan, ka bija tikai pieprasījums, kas bija izsūtīts Ārlietu ministrijai, lai izsūta kādu šādu apkopojumu, bet atbilde lietas materiālos nebija redzama. Taču tajā pašā laikā, jā, mēs arī, gatavojoties tiesas sēdei, apskatījāmies. Es baidos teikt, ak visu, mēs apskatījām par kādiem pēdējiem trim, četriem gadiem praksi, kāda ir Eiropas Cilvēka tiesību tiesā, piemērojot ... izskatot strīdus, kuru izskatīšana bija saistīta ar šīs te konvencijas Pirmā protokola 1.panta piemērošanu. Jāsaka uzreiz, ka šī iepazīšanās bija visnotaļ interesanta, bet es nezinu, cik viņa ir lietderīga priekš šīs tiesas sēdes, jo konkrētajos ... pamatā gandrīz vai visos gadījumos, kurus es apskatīju, vairāk vai mazāk tomēr strīdi bija par... konkrēti jau par to, kāda vērtība ir noteikta īpašumiem, kādā veidā šis īpašums ir ticis aizskarts ... Bet nekur jau nebija strīds par to, ka nacionālās likumdošanas normas būtu pretrunā ar šo te 1.pantu, es tādu neatradu, ja arī kaut kas tāds tur ir bijis, es tādu lietu neatradu.

Bet kas cits bija vērojams izskatot šīs visas lietas. Vērojams bija tas, ka pamatā Eiropas Cilvēka tiesību tiesa, skatot šādas kategorijas lietas, vienmēr skata kompleksi vai gandrīz vienmēr skata kompleksi, vai ir ievērotas šī 1.panta normas un vai ir ievērotas konvencijas 14.panta normas. Un konkrētais 14.pants nosaka, ka konvencijā minēto tiesību un brīvību īstenošana tiek nodrošināta bez jebkādas diskriminācijas neatkarīgi no dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskiem vai citiem uzskatiem, valsts, sociālās izcelsmes piederības, kā arī nacionālā mazākuma tautības, mantiskā stāvokļa ... Konkrēti ir jautājums par to, vai īpašuma atsavināšanas rezultātā šī īpašuma vērtības samazināšana, izejot no tā, ka tu šo īpašumu esi ieguvis dāvinājumu rezultātā vai arī atguvis zemes reformas gaitā, vai šāda vērtības samazināšana, proti, noreducēšana uz četrdesmitā gada cenām, ir vai nav kvalificējama kā diskriminācija pēc mantiskā stāvokļa. Mēs uzskatām, ka nav pamata dažādi vērtēt īpašumu, to atsavinot, ja vien šis īpašums ir iegūts tiesiskā ceļā, proti, ja īpašums ir iegūts zemes reformas laikā, bet tiesiski, un ja šis lēmums par īpašuma atdošanu nav atsaukts, ja īpašums ir iegūts dāvinājuma rezultātā un ja šis dāvinājuma līgums nav atsaukts, tad ir uzskatāms, ka, šo īpašumu atsavinot ir jāpiemēro tās pašas mērauklas un vērtības, kas atsavinot jebkuru citu īpašumu. Te gan jāsaka, ka šobrīd Latvijā, šķiet, nav vispār iespējams kaut kādā savādākā veidā atsavināt zemi kā tikai pēc šī 2.panta, jo pēc likumdevēja ieskatiem var saprast, ka zemes reforma praktiski tikai atsevišķos lauku pagastos ... nē, laukos ir beigusies, bet pilsētās tāpat vēl zemes reforma nav beigusies, un līdz ar to var prezumēt, ka tikmēr, kamēr turpinās zemes reforma, var atsavināt šādā veidā tikai pēc četrdesmitā gada cenām. Citos gadījumos tad varētu atsavināt pēc vispārējām normām, tas ir, pēc kadastrālās vērtības, ja es pareizi saprotu. Bet ... tāpat ir pilnīgi, manuprāt, vienalga, vai īpašums ir dāvināts vai atdots zemes reformas gaitā, vai

arī šis īpašums ir pirktis par pieciem latiem. Jo ir šāda īpatnība, ka gadījumā ... pēc šī 2.panta jēgas izriet, ka gadījumā, ja īpašumu nopērk par 5 latiem, tad to vairs nevar atsavināt pēc četrdesmitā gada cenām. Savukārt, ja īpašumu uzdāvina par to, ka kāds cilvēkam ir varbūt glābis dzīvību vai ko citu, tad šo īpašumu var atsavināt pēc četrdesmitā gada cenām. Un līdz ar to izveidojas absurda situācija, ka šīs vērtības ir vienkārši nesamērīgas un kā īpašuma novērtēšana, to atsavinot, ir atkarīga tikai no tā, kāda veida darījums ir palikts apakšā šim īpašumam. Pie kā tas ir novedis? Tas ir novedis pie tā, ka šobrīd attiecībā uz atsevišķiem īpašumiem, kurus parasti varētu atsavināt nacionālajām sporta bāzēm vai kādiem citiem objektiem, cilvēki sāk viņus pārdot, jo viņi, lūk, ir izpētījuši likumu, ka, ja viņi būs kādam uzdāvinājuši, tad viņiem varēs noņemt, samaksājot četrdesmitā gada cenas, tādēļ ir jāpārdod, neskatoties par kādu, un tad viss būs kārtībā.

Es domāju, ka šāda attieksme pret īpašuma novērtēšanu ir cilvēka diskriminācija pēc mantiskā stāvokļa. Proti, tiek ņemts vērā cilvēka mantiskais stāvoklis, tiek ņemts vērā, kādā veidā tiesiski ... bet tomēr kādā veidā cilvēks ir nonācis pie mantas, un, izejot no tā, attiecīgi viņa mantiskais stāvoklis vai nu uzlabojas, vai arī tieši pretēji – pasliktinās.

Un pie šādiem apstākļiem, godājamā tiesa, es uzskatu, ka minētais lēmuma 2.pants ... 2.punkts, es atvainojos, ir pretrunā ar konvencijas Pirmā protokola 1.pantu tieši daļā, ka šāda veida atsavināšana neatbilst vispārējiem Satversmes principiem, un konkrēti uzskatu, ka šādā veidā notiek pilsoņu diskriminācija pēc to mantiskā stāvokļa. Tas man arī būtu viss.

A.Endziņš

Paldies. Tiesnešiem ir kādi jautājumi? Lūdzu!

I.Skultāne

Man būtu tādi precizējoši jautājumi. Pirmais. Vai ... nu pēc pieteikuma tā tad jūs apstrīdat visu šo lēmuma 2.punktu. Bet no šī pieteikumā izteiktā faktiski varētu saprast, ka jūs apstrīdat 2. un 4.daļu. Es gribētu precizēt, vai tomēr visu punktu, vai 2. un 4.daļu?

E.Radziņš

Precizējot ... Jā, tikai 2. un 4.daļu.

I.Skultāne

Un otrs precizējošs jautājums. Pieteikumā jūs lūdzat šo lēmuma 2.punktu atzīt par spēkā neesošu no 19.decembra 1996.gada. Vai jūs joprojām arī par šo datumu uzturat savus ... vai ir kādi grozījumi?

R.Radziņš

Godājamā tiesa, es paskaidrošu. Lieta tāda ... grozījums ... un paskaidrošu arī, kāpēc tas ir radies. Iesniedzot pieteikumu, kā jau tika minēts, tad pieteicēji uzskatīja, ka attiecīgi šis lēmums ir lēmums, kā tas stāv rakstīts, nevis likums, kā tas vēlāk izrādījās. Lūk, un nenoliedzami, ja šis lēmums būtu lēmums, tad es varētu runāt par to, ka šis lēmums ir pretrunā ar vispārējo likumu "Par

nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām”, un pie tādiem apstākļiem mēs varētu runāt par to, ka viņš tiek lūgts atzīt par spēkā neesošu no tā pasludināšanas brīža. Tā kā tajā daļā lieta tika izbeigta, tad šobrīd nenoliedzami runa ir tikai par to, ka šis lēmums tiktu atzīts par spēkā neesošu no 1997.gada 27.jūnija, ja es nekļūdos, kad tas stājā spēkā.

A.Endziņš

Vēl kādi jautājumi ir? Nav. Man ir jautājums. Jūs savā runā atzīmējāt, ka Eiropas cilvēktiesību prakse vienmēr norāda uz kompleksu pieeju un arī tātad atbilst vispārējo starptautisko tiesību principiem vienā vai otrā konkrētā lietā. Sakiet, par kādiem konkrēti starptautisko tiesību principiem, kam neatbilstu, jūs domājāt?

E.Radziņš

Es konkrēti kā jau teicu ... es uzskatu, ka šī norma neatbilst starptautisko tiesību principiem, ka persona nevar tikt diskriminēta pēc tās mantiskā stāvokļa. Kā arī runa ir par principu, ka visas personas ir vienlīdzīgas tiesas priekšā, kas šajā gadījumā, kā jau es motivēju, manā uztverē varētu nebūt.

A.Endziņš

Paldies. Lūdzu, Saeimas pārstāvim vārds.

G.Kusiņš

Man, godātā tiesa un pieteikuma iesniedzēju pārstāvi, būtu tikai viens jautājums. Sakiet, lūdzu, vai ir, jūsuprāt, iespējama starptautisko tiesību principa piemērošana iekšējās nacionālajās tiesībās? Varbūt precizēšu jautājumu. Vai starptautiski tiesiskās attiecības ir iespējamas valsts iekšienē satiksmē starp valsts, teiksim, kādu institūciju un šīs valsts pilsoņiem, vai starptautisko tiesību principi ir piemērojami šajos gadījumos? Paldies.

E.Radziņš

Jā.

A.Endziņš

Vai ir vēl kādi jautājumi? Nav jautājumu. Paldies. Lūdzu sēdieties!

Vārds lietas faktisko apstākļu un juridiskā pamatojumu izklāstam tiek dots Saeimas pilnvarotajam pārstāvim Gunāram Kusiņam, Juridiskā biroja vadītājam.

G.Kusiņš

Godātā tiesa! Kā izriet no pieteikuma par lietas ierosināšanu un pieteikuma iesniedzēju pārstāvja runa, tad iesniedzēji uzskata, ka ... es arī lietošu tādu terminoloģiju, kādu lietoja pieteikuma iesniedzēju pārstāvis, ka šis lēmuma 2.punkts ir pretrunā ar konvencijas Pirmā protokola 1.pantu.

Manuprāt, šādam viedoklim nevar piekrist, jo tas nebalstās uz spēkā esošajām un arī Latvijai saistošām tiesību normām. Lai juridiski pamatotu šo, acīmredzot, ir jādod katra šī dokumenta, tātad gan šī lēmuma 2.punkta, gan arī konvencijas Pirmā protokola 1.panta juridiskā interpretācija.

Pirmkārt, kāda tad ir lēmuma 2.punkta patiesā būtība. Kā tas skaidri un nepārprotami redzams no šī lēmuma, tad tajā ir noteikta īpaša atlīdzības kārtība, ja atsevišķi nekustamie īpašumi tiek atsavināti zemes reformas laikā. Turklāt, šis punkts piemērojams tikai tajā norādīto objektu atsavināšanā. Tas nav vispārējs punkts. Viņš ir piemērojams tikai konkrētiem objektiem. Tātad atsavinot sabiedrības vajadzībām īpaši aizsargājamo dabas objektu, valsts nozīmes izglītības, kultūras un zinātnes objektu, valsts mācību saimniecību, nacionālo sporta bāzu, kā arī valsts jeb pašvaldību nozīmes inženiertehniskās, enerģētikas un transporta infrastruktūras objektu uzturēšanai un darbībai nepieciešamo nekustamo īpašumu.

Mēs varam redzēt, ka šā punkta piemērošana ir saistīta ar trim likumdevēja precīzi definētiem nosacījumiem. Pirmkārt, tas piemērojams tikai zemes reformas laikā. Otrkārt, tas piemērojams uz tajā minētajiem objektiem. Un, treškārt, tas piemērojams tikai attiecībā uz atsevišķām īpašnieku kategorijām.

Uzskatāmības un vienkāršības labad es varbūt ņemšu katru šo punktu atsevišķi, katru šo nosacījumu atsevišķi.

Tātad, lai noskaidrotu, kas ir termins “zemes reformas laikā”, acīmredzot, ir jāatkāpjas neilgā vēsturē un jāatgādina, ka zemes reforma Latvijā iesākās deviņdesmito gadu sākumā un balstījās uz vairākiem likumiem. Attiecībā uz lauku zemes reformu tika pieņemti divi būtiski likumi – 1990.gada 21.novembrī likums “Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” un 1992.gada 9.jūlijā likums “Par zemes privatizāciju Latvijas Republikas lauku apvidos”. Attiecībā uz pilsētu zemi 1991.gada novembrī tika pieņemts likums “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”.

Bija, protams, arī citi akti, kā likums “Par zemes komisijām”, likums “Par zemes lietošanu un ierīcību” un tā tālāk.

Kāds ir zemes reformas mērķis? Pieteikuma iesniedzēji savā pieteikumā ir norādījuši dažus reformas mērķus, taču man nezināmu iemeslu dēļ nav bijuši pilnīgi un uzskaitījuši visus šos mērķus. Tātad lauku zemes reformas mērķis ir minēts likuma “Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” 1.pantā. Kas tad ir šajā 1.pantā? Tātad zemes reformas mērķis ir pakāpeniskas privatizācijas gaitā pārkārtot zemes lietošanas un īpašuma tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības laukos, lai veicinātu Latvijas tradicionālā lauku dzīvesveida atjaunošanu, nodrošinātu dabas un citu resursu saimniecisko izmantošanu un aizsardzību, augsnes auglības saglabāšanu un celšanu un kvalitatīvu lauksaimniecības produktu ražošanas palielināšanu. Tās ir likumdevēja norādītais zemes reformas mērķis.

Tā paša likuma 3.pantā ir norādīts, ka zemes reforma aptver visu republikas lauku zemi un tās lietotājus. Šobrīd spēkā esošajā likumā “Par zemes reformu Latvijas Republikas lauku apvidos” ir norādīta arī zemes reformas izpildes kārtība. Un, konkrēti, tas ir likuma 4.pantā, ak zemes reforma veicama divās kārtās. Tātad, pirmā ir no 1990. līdz 1996.gadam, un otrā – desmit līdz piecpadsmit gadu laikā, sākot no 1993.gada 1.novembra.

Likumdevējs ir reglamentējis arī šās reformas tālāko gaitu un zemes reformas pabeigšanu, proti, likuma “par zemes privatizāciju Latvijas Republikas lauku apvidos” 35.pantā ir tāds pats virsraksts – “Zemes reformas pabeigšana”. Šajā pantā noteikts, ka lēmumu par zemes reformas pabeigšanu attiecīgās pašvaldības teritorijā pieņem Ministru kabinets, izdodot rīkojumu uz attiecīgās pašvaldības iesnieguma pamata. Lai izprastu terminu “zemes reforma” un “zemes reformas beigas”, ir jāaplūko likums “Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos”. Šis likums Saeimā ir pieņemts 1997.gada 30.oktobrī. Un es gribētu citēt no šā likuma 3., 4. un 5.pantu. Šajos ir ... tātd zemes reforma uzskatāma par pabeigtu, ja attiecīgās pašvaldības teritorijā zemes reformas pirmās un otrās kārtas ietvaros izpildīti šādi darbi: 1) pagasta zemes komisija ir izskatījusi saņemtos iesniegumus par zemes piešķiršanu pastāvīgā lietošanā vai īpašumā par samaksu un pieņēmusi attiecīgus lēmumus; 2) pagasta zemes komisija izskatījusi bijušo zemes īpašnieku un viņu mantinieku iesniegumus un, pamatojoties uz īpašuma vai mantojuma tiesību apliecinājošiem dokumentiem, kas ir iesniegti līdz 1996.gada 1.jūnijam, šā likuma 2.pantā noteiktajā termiņā pieņēmusi attiecīgus lēmumus par zemes īpašumtiesību atjaunošanu vai līdzvērtīgas zemes piešķiršanu īpašumā vai kompensācijā; 3) pamatojoties uz šī likuma 1. un 2.punktā minētajiem zemes lietojuma un zemes īpašumu pārskata plāns ar ierādītājām, iemērītājām vai ieprojektētajām zemes lietojuma un zemes īpašumu robežām; 4) ierādītas lietošanā un īpašumā piešķirto zemes gabalu robežas dabā un visi zemes lietojumi un īpašumi reģistrēti valsts zemes dienesta kadastra reģistrā.

4.pants ir par to, ka mēneša laikā pēc šī likuma 3.pantā minēto zemes reformas pirmās un otrās kārtas darbu pabeigšanas attiecīgās pašvaldības sagatavo un iesniedz Valsts zemes dienestam pārskatu, kurā uzrādīts pašvaldību teritorijā esošo zemju sadalījums atbilstoši to izmantošanas galvenajiem mērķiem.

Un piektais – tieslietu ministrs noteiktajā kārtībā iesniedz izskatīšanai Ministru kabinetā Valsts zemes dienesta sagatavotos līgumu projektus par zemes reformas pabeigšanu attiecīgo pašvaldību teritorijā.

Šāda ir zemes reformas pabeigšanas kārtības, ko likumdevējs ir reglamentējis.

Tātad mēs varam skaidri saskatīt, ka attiecībā uz zemes reformu ir noteikts gan sākums, gan arī zemes reformas termiņš, gan arī zemes reformu pabeigšanas laiks.

Attiecībā uz pilsētu zemi situācija ir līdzīga. Arī to reglamentē likums “Par zemes reformas Latvijas Republikas pilsētās”, kas ir pieņemts, kā jau es minēju, 1991.gada 20.novembrī. Kas tad šajā likumā attiecībā par zemes reformas norisi? Tas ir minēts likuma 1.pantā, un, konkrēti, es šeit gribu piezīmēt, ka šeit ir minēts, ka zemes reformas mērķis ir pakāpeniskas valsts īpašuma denacionalizācijas, konversijas, privatizācijas un nelikumīgi atsavinātās zemes īpašuma atdošanas gaitā pārkārtot zemes īpašuma un zemes lietošanas tiesiskās, sociālās un ekonomiskās attiecības pilsētās, lai veicinātu sabiedrības interesēm, es vēlreiz atkārtāju, sabiedrības interesēm atbilstošas pilsētu apbūves veidošanos, zemes aizsardzību un racionālu izmantošanu.

Šā paša likuma 4.panta 2.daļā minēts arī, ka zemes reforma aptver visas Latvijas Republikas pilsētu apbūvētās un neapbūvētās zemes un to lietojumus. Arī attiecībā uz pilsētu zemes reformu pabeigšanu likumdevējs ir skaidri norādījis šā manis pieminētā likuma 34.pantā, ak lēmumu par

zemes reformas pabeigšanu attiecīgās pašvaldības teritorijā pieņem Ministru kabinets, izdodot rīkojumu uz attiecīgās pašvaldības iesnieguma pamata.

Godātā tiesa! Kā redzam no šiem likumiem, zemes reforma patiešām ir komplekss un visu valsti, visu Latvijas tautsaimniecību aptverošs pasākums. Praktiski tā ir apjomīga gan sociālā, gan ekonomiskā reforma, kuras mērķis ir atbilstoši pašreizējām iespējām panākt taisnīgumu, kas ietver sevī taisnīgumu gan attiecībā uz katru indivīdu, gan attiecībā uz sabiedrību kopumā. Un attiecībā, protams, arī uz visu zemes īpašumu tiesisko jautājumu. Gluži dabīgi, ka šīs zemes reformas beigšanai ir nepieciešams ilgs laiks, jo, kā jau es minēju no likuma “Par zemes reformas pabeigšanu lauku apvidos” 3.panta, ir jāveic visi šajā 3.pantā minētie pasākumi, un šie pasākumi prasa pietiekoši ilgu laiku atsevišķās pašvaldībās.

Ņemot vērā, ka zemes reforma aptver visu Latviju – gan pilsētu, gan lauku zemi, nevar piekrist pieteikuma iesniedzēju apgalvojumam, kas ir minēts pieteikuma 4.punktā, ka uz īpašumiem pēc to atdošanas nav attiecināms vairs zemes reformas procesā esoša īpašuma statuss. No minētajiem likumiem par zemes reformu var izdarīt secinājumus, ka zemes reforma ir Latvijā notiekošs process, kas ar likumu ir noteikts laikā un pabeidzams arī likumā noteiktā kārtībā katrā konkrētā pašvaldībā un nevis par konkrētiem zemes gabaliem. Tādējādi ir jāsaka, ka zemes reforma ir visā valstī notiekoša procesa apzīmējums nevis kāda atsevišķa nekustamā īpašuma statuss.

Līdz ar to, manuprāt, pieteikuma 4.punktā minētais apgalvojums ir nepareizs.

Ja mēs palūkojamies uz iesniegtajiem materiāliem, konkrēti, uz Juridiskās komisijas, Saeimas Juridiskās komisijas 1996.gada 3.decembra sēdes protokolu, tad ir redzams, ka lēmuma 2.punktā šis termins “zemes reformas laikā” ir parādījies Saeimā šo likumu izskatot laikā starp otro un trešo lasījumu. Tas ir redzams no Saeimas stenogrammām. Šo priekšlikumu izskatot Saeimas Juridiskajā komisijā, deputāti ir nākuši pie secinājuma, ka šis priekšlikums ir pamatots, jo šī īpašā atsavināšanas kārtība nebūtu pieļaujama neierobežotu laika posmu. Un līdz ar to šī ir īpaša kārtība, kas attiecas tikai un vienīgi uz zemes reformu, tātad, uz to Latvijā notiekošu procesu, kas ir reglamentēts ar likumu.

Tagad es gribētu pāriet pie Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas statusa Latvijā.

Saeima atbilstoši Satversmes 6.panta, 1997.gada 4.jūnijā ir apstiprinājusi šo konvenciju. Un, protams, arī tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu. 1997.gada jūnijā konvencija Latvijā ir spēkā. Un, kā zināms, Saeima šo konvenciju apstiprināja ar likumu. Un es vēlētos vērst godātās tiesas uzmanību uz šā likuma 4.pantu. Tātad tas ir likums, kas ir Saeimā pieņemts 1997.gada 4.jūnijā. 4.pants skan tā: “Saskaņā ar konvencijas 46.pantu Latvijas Republika trīs gadus pēc ratifikācijas raksts deponēšanas un uz augsto līgumslēdzēju pušu savstarpējās vienošanās pamata atzīst par obligātu ipso facto bez īpašas vienošanās par to, Eiropas Cilvēktiesību tiesas jurisdikciju visos jautājumos, kas attiecas uz šīs Konvencijas un tās Protokolu (tajā skaitā 4.protokola 1. – 4.panta un 7.protokola 1. – 5.panta) interpretāciju un pielietojumu.

No šā 4.panta var izdarīt vienu ļoti būtisku secinājumu, kas ir ļoti būtisks tieši šajā vietā. Latvija atzīst par obligātu Eiropas Cilvēka tiesību tiesas sniegto konvencijas un to protokolu, šinī gadījumā šajā lietā arī Pirmā protokola, interpretāciju. Tam ir ļoti būtiska nozīme, jo Eiropas

Cilvēka tiesību tiesa savos spriedumos sniedz tieši šo konvencijas un tās protokolu interpretāciju, lai palīdzētu nacionālajām tiesām precīzāk saprast konvencijas būtību.

Ko tad paredz konvencijas Pirmā protokola 1.pants, un kā to interpretē Eiropas Cilvēka tiesību tiesa? Tas satur trīs atšķirīgus noteikumus. Pirmkārt, tas nosaka principu par īpašuma tiesību netraucētu izmantošanu, tas ir pirmajā teikumā. Otrkārt, tas reglamentē noteikumus, kādi jāievēro īpašumu atņemot. Treškārt, tas ietver atzinumu, ka valsts ir tiesīga kontrolēt, vai īpašums tiek izmantots atbilstoši vispārējām interesēm.

Lai gan pieteikuma iesniedzēji savā pieteikumā nebija norādījuši, kuri no šiem trim noteikumiem, viņuprāt, ir pretrunā ar lēmumu, taču, cik es saprotu no pieteikuma iesniedzējiem, kā pieteikuma iesniedzēju pārstāvis precizēja, runa ir par starptautisko tiesību principu. Bet, lai nebūtu nekādu šaubu, es vēlētos pievērsties visiem šiem trim teikumiem, kas ir Pirmā protokola .1.pantā.

Un it īpaši otrajam teikumam, kas nosaka, ka nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot, ja tas notiek sabiedrības interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem. Tātad, cik es saprotu, lēmumā 2.punktā iet runa par īpašuma atsavināšanu, tātad, acīmredzot, arī šis otrais teikums konvencijā varētu būt *ipso facto*.

Protokola 1.pants pieļauj īpašu atsavināšanas iespēju, ja atsavināšana notiek sabiedrības interesēs. Protams, ka jēdziens “sabiedrības intereses” ir ļoti plašs, jo likumdevēja institūcijas rīcības brīvībai, īstenojot ekonomisko un sociālo politiku, tik tiešām ir jābūt ļoti plašai. Un, kā jau mēs visi zinām, šī zemes reforma aptver visu Latvijas teritoriju, un gan Latvijas Republikas Augstākā padome, gan arī Latvijas Republikas Saeima ir vairākkārt pievērsusies šim jautājumam gan pieņemot likumus, gan konkrēti mēs varam redzēt, ka deviņdesmito gadu sākumā ir bijuši īpaši lēmumi par zemes reformu.

Tas ir norādīts arī Eiropas Cilvēka tiesību tiesas 1986.gada 21.februāra spriedumā tādā “Džeimss un citi” lietā. Vēl vairāk. Šajā pašā Eiropas Cilvēka tiesību tiesas 1986.gada 21.februāra spriedumā “Džeimss un citi” lietā, tiesa atzina ... es šeit vēlētos citēt no paša tulkota protokola ... paša tulkota sprieduma tam: “Īpašuma pārņemšana, kas izdarīta balstoties uz likumību ... sociālu, ekonomisku vai citu politisku ... var atbilst sabiedrības interesēm, pat ja sabiedrība kopumā tieši neizmanto pārņemto īpašumu vai tiesības uz to”. Tā ir šo lietu interpretējusi Eiropas Cilvēka tiesību tiesa.

Atgriezīsimies tagad pie lēmuma 2.punkta. paskatīsimies, kas ir šā lēmuma 2.punktā. Arī šeit it runa par sabiedrības interesēm, proti, šis punkts ir piemērojams tikai tajā norādīto objektu atsavināšanā – atsavinot īpaši aizsargājamo dabas objektu, valsts nozīmes izglītības, kultūras un zinātnes objektu, valsts mācību saimniecību, nacionālo sporta bāžu, kā arī valsts vai pašvaldības nozīmes inženiertehniskās, enerģētikas un transporta infrastruktūras objektu uzturēšanai un darbībai nepieciešamo nekustamo īpašumu. Manuprāt, šeit nevar būt ne mazāko šaubu par to, ka visi šie objekti, visi šie objekti, to darbība un uzturēšana ir sabiedrības interesēs. Līdz ar to, manuprāt, šeit nav nekādas pretrunas starp lēmuma 2.punktu un konvenciju.

Izpildīta arī nākošā – Pirmā protokola 1.panta prasība, ka īpašumu atņemšana var notikt tikai apstākļos, kas ir noteikti ar likumu. Ir skaidri redzams, ka šī prasība ir izpildīta, jo šī lēmuma 2.punkta 2., 3. un 4.daļai ir likuma rangs, un kā to, manuprāt, ļoti pamatoti un argumentēti ir

norādījusi arī godātā Satversmes tiesa šā gada 23.janvāra lēmumā par šīs konkrētās lietas ierosināšanu, noraidot šo pieteikumā minēto pretrunu starp lēmumu un starp vispārējo likumu par nekustama īpašuma piespiedu atsavināšanu.

Arī Eiropas Cilvēka tiesību tiesa savā 1986.gada 8.jūlija spriedumā tādā “Litgovs un citi” lietā atzina, ka šī frāze pirmām kārtām prasa to, lai pastāvētu un tiktu ievēroti atbilstoši pieejami un pietiekami precīzi valsts iekšējo likumu noteikumi. Šajā gadījumā mēs skaidri redzam, ka Latvijā šādi noteikumi likuma formā ir, līdz ar to arī šajā daļā nekādu pretrunu ar konvencijas Pirmā protokola 1.pantu un tā izpratni nav.

Attiecībā uz trešo nosacījumu par starptautisko tiesību principu ievērošanu jāsaprot, ka šis princips piemērojams tikai tad, ja starp subjektiem, tātad valsti no vienas puses un kādu privātu personu, teiksim, fizisku personu vai juridisku personu, pastāv starptautiski tiesiskās attiecībās. Respektīvi, tas attiecas uz gadījumiem, ja kāds īpašums tiek atsavināts ārvalstniekiem, ārvalstu fiziskām vai juridiskām personām, jo tikai tādos gadījumos ir iespējamas starptautiski tiesiskās attiecības.

Arī Eiropas Cilvēka tiesību tiesa divās lietās taisītajos spriedumos – manis jau pieminētajā 1986.gada 8.jūlija spriedumā “Litgovs un citi” lietā un 1986.gada 21.februāra “Džeimss un citi” lietā – atzina, ka atsaukšanās uz starptautisko tiesību vispārīgajiem principiem 1.panta nozīmē, ka šie principi šajā pantā gan ir iestrādāti, bet tikai attiecībā uz tiem likumdošanas aktiem, kas attiecas uz nepilsoņiem. Šādas interpretācijas nolūkā tiesas atsauca uz Vīnes Konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām 31.pantu, kurā teikts, ka līguma vārdi, starptautisko līgumu vārdi interpretējami saskaņā ar to parasto nozīmi. Un uz šā panta pamata tiesa noraidīja ar gramatisku saistītu un uz gramatiku balstītu un ar 1.pantu ne īpaši saistītu lietas iesniedzēju argumentu par to, ka visi šā panta elementi attiecināmi uz visiem.

Tiesa arī noraidīja lietas iesniedzēja argumentus par to, ka interpretācija, saskaņā ar kuru minētais princips attiecas tikai uz nepilsoņiem, padarītu 1.pantā izdarīto atsaukšanos uz vispārīgajiem principiem lieku, jo pilsoņi jau bauda šajos principos paredzēto aizsardzību. Tiesas viedoklis ir tāds, ka atsaukšanās ietverta tādēļ, lai kalpotu vismaz diviem mērķiem.

Pirmkārt, tā būtu iespēja nepilsoņiem tieši izmantot konvencijas mehānismus, lai, balstoties uz starptautisko tiesību attiecīgajiem principiem, varētu tieši īstenot savas tiesības, jo citādi, lai īstenotu savas tiesības, tiem vajadzētu griezties pēc palīdzības pa diplomātiskiem kanāliem vai citiem pieejamiem strīdu risināšanas līdzekļiem.

Otrkārt, atsaukšanās nodrošina to, ka tiek aizsargāta nepilsoņu pozīcija tajā aspektā, ka tiek izslēgts jebkurš iespējama arguments par to, ka Pirmā protokola stāšanās spēkā ir sašaurinājusi viņu tiesības. Tiesa norādīja, ka atšķirīgā izturēšanās nerada diskrimināciju, un šeit es gribētu noraidīt to argumentu, kas jau tika pieminēts, par to, ka šeit ir saskatāma kāda diskriminācija, jo šai diskriminācijai ir objektīvs un saprātīgs pamatojums. Īpaši tādā gadījumā, kad īpašums tiek atņemts sakarā ar sociālo reformu. Tas varētu būt labs iemesls nodalīt pilsoņu no nepilsoņiem, ja runa ir par kompensāciju. Tiesas viedoklis ir tāds, ka nepilsoņi ir daudz neaizsargātāki attiecībā uz valsts iekšējo likumdošanu, jo atšķirībā no pilsoņiem viņi parasti nepiedalās vēlēšanās.

Otrkārt, lai īpašuma atņemšana parasti tiktu izdarīta sabiedrības interesēs, pilsoņiem un nepilsoņiem var tikt piemēroti dažādi apsvērumi, un var būt likumīgs pamats prasīt, lai pilsoņi sabiedrības interesēs uzņemtos lielāku apgrūtinājumu nekā pilsoņi.

Līda ar to šeit ir minēts, kāda ir Eiropas Cilvēka tiesību tiesas interpretācija Pirmajā protokolā esošajiem vārdiem, šai atsaukšanās uz starptautisko tiesību principiem.

Nobeigumā es vēlētos arī pieminēt nedaudz par kompensāciju, jo, acīmredzot, šis netiešā veidā izskanēja arī pieteikuma iesniedzēju runā.

Manuprāt, arī šeit būtu lietderīgi iepazīties ar Eiropas Cilvēka tiesību tiesas spriedumiem, kuros Eiropas Cilvēka tiesību tiesa šo jautājumu ir interpretējusi. Ziņojumos manis jau pieminētajās “Litgovs un citi” un “Džeimss un citi” lietā attiecībā par kompensāciju ir minēts tas, ka, lai gan valstīm ir tiesības brīvi noteikt apstākļus un noteikumus, atbilstoši kuriem personai var atņemt tās īpašumus, tomēr 1.pants noteikumi ietver arī tiesības uz kompensāciju, ja tā ir nepieciešama, lai saglabātu atbilstīgu līdzsvaru starp iejaukšanos indivīda tiesībās un sabiedrības interesēs. Turpat, šajā pašā lietā, šajā pašā ziņojumā ir arī atzīts, ka tiesa uzskata, ka tiesības uz kompensāciju par iejaukšanos īpašuma tiesībās ir 1.pantā noteikto īpašuma tiesību neatņemama pazīme tiktāl, ciktāl tā kalpo par nepieciešamo pamatu taisnīgam līdzsvaram starp publiskajām un privātajām tiesībām.

Attiecībā uz kompensācijas apmēru tiesas savu viedokli ir izteikusi lietā “Kompany X pret Austriju”, un šajā gadījumā tiesa atzina, ka tiesības uz kompensāciju automātiski neietver prasību izmaksāt kādu konkrētu summu. Runājot par kompensācijas apmēru, tiesa manis divās pieminētajās, man gribas pieminēt “Litgovs un citi” lietā un arī “Džeimss un citi” lietā, ir atzinusi, ka gadījumos, ja valsts pamatojas uz likumīgiem ar sabiedrības interesēm saistītiem mērķiem, piemēram, uz tautsaimniecības reformu saistītiem pasākumiem vai pasākumiem, kas veicami, lai panāktu lielāku sociālo taisnīgumu, tad kompensācija varētu būt mazāka par pilnu tirgus vērtību. Tātad sociālās reformas vienmēr ir saistītas ar kādu īpašuma pārdali, kur nevar prasīt pilnu ... Kā redzams no lēmuma 2.punkta, tad arī kompensācija šeit ir paredzēta. Lēmuma 2.punktā ir paredzēta atlīdzības izmaksa. Šī atlīdzības izmaksa ir mazāka, bet atlīdzība ir paredzēta. Līdz ar to nav pretrunas ar konvencijas 1.panta ... šī Pirmā protokola 1.pantu.

Balstoties uz šiem argumentiem jāsecina, ka lēmuma 2.punkts nav pretrunā ar konvenciju, un tādēļ es lūdzu godāto Satversmes tiesu pieteikumu noraidīt. Paldies.

A.Endziņš

Paldies. Kādi jautājumi būtu tiesnešiem? Nav. Paldies. Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvim ir kādi jautājumi?

E.Radziņš

Jā, man ir jautājums. Sakiet, lūdzu, attiecībā uz jūsu minētajiem starptautisko tiesību prakses gadījumiem. Vai jūs varat uzrādīt šo konkrēto praksi tādā veidā kā ... personīgā tulkojumā, bet varbūt arī kādā citā apliecinātā tulkojumā?

G.Kusiņš

Es nevaru šo uzrādīt, bet, manuprāt, es šeit gribētu pieminēt vienu nedaudz citu apstākli. Tātad nav nekādu šaubu jautājumā par to, ka Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija Latvijai ir saistoša. Un ko tad nozīmē “Latvijai saistoša”? Tas nozīmē, ka viņa ir saistoša gan Latvijas likumdevējiem, uz ko, cik es saprotu, pieteikuma iesniedzēji ir vērsuši arī savu pieteikuma galveno būtību, viņa ir saistoša arī izpildvarai, un viņa ir saistoša arī tiesā. Un šinī gadījumā, gadījumā, manuprāt, viņa ir saistoša Satversmes tiesai. Un cik es saprotu no ziņojuma par lietu, tad Satversmes tiesa arī šo savu uzdevumu jau ir pildījusi un iepazinusies ar šiem Eiropas Cilvēka tiesību tiesas spriedumiem jautājumos, kad tika piemērots Pirmā protokola 1.pants.

E.Radziņš

Nākošais jautājums. Sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, šādā atsavināšanā un par šādu lietu atsavināšanu, pamatojoties uz minētā lēmuma 2.punktu, ir vai nav personas diskriminācijas pēc mantiskā stāvokļa?

G.Kusiņš

Manuprāt, šeit būtu precīzi jāsaprot, ko mēs saprotam ar personas diskrimināciju pēc mantiskā stāvokļa. Personas diskriminācija pēc mantiskā stāvokļa, manuprāt, būtu tad, ja tiktu noteiktas dažādas tiesības atkarībā no personai esošā mantiskā stāvokļa. Bet es to varētu raksturot ar piemēru. Teiksim, ja tiesības vēlēt būtu tikai tādiem, kas nav sociāli apgādājami. Manuprāt, tā būtu klaja diskriminācija pēc mantiskā principa, jo, teiksim, ja cilvēkam nav pietiekoši daudz līdzekļu, viņš it kā nevarētu izmantot šīs savas tiesības. Lēmuma 2.punktā, manuprāt, nav diskriminācijas pēc mantiskā principa. Šeit ir ar tautsaimniecības reformu saistītu pasākumu kopums, kas neaptver visus īpašniekus, bet tas neattiecas uzpirkumu līgumiem, kā tas ir skaidri redzams, tas attiecas tikai uz bijušajiem īpašniekiem un uz tiem gadījumiem, kad šie īpašumi ir pārgājuši citu personu īpašumā un dāvinājuma līgumi.

E.Radziņš

Paldies. Sakiet, lūdzu, nākošais jautājums. Pieņemsim sekojošu situāciju. Ir īpašums, kurš pastāv ... Ir divi blakus esoši īpašumi. Vienu tā īpašnieks ir nopircis, otram īpašniekam to kāds ir uzdāvinājis. Piemēram, tas viss notiek zemes reformas laikā. Zemes reforma vēl nav beigusies, valsts domā patiešām sabiedriskām vajadzībām atsavināt šos abus nekustamos īpašumus. Vai attiecībā uz abiem zemes īpašniekiem tiks piemērotas vienas un tās pašas tiesību normas, nosakot atsavināmā objekta vērtību, vai dažādas?

G.Kusiņš

Es to varētu raksturot ar lietas materiālā esošiem piemēriem. Attiecībā uz šī lēmuma 2.punkta piemēru. Un, konkrēti, jau ar šo pieteikuma iesniedzēju pārstāvja pieminēto īpašuma atsavināšanu Rīgas lidostas vajadzībām. Kā zināms, šeit bija vairāki īpašnieki, un šis lēmuma punkts tika piemērots tikai attiecībā uz bijušajiem īpašniekiem, bet attiecībā uz diviem īpašniekiem, kas uz atsavināšanas laiku šo īpašumu bija ieguvuši pirkuma ceļā, šī kompensācija bija izmaksāta

lielāka, un šīnī gadījumā viņam tika piemērota tāda kārtība tautsaimniecības reformas nolūkos, tātad mēs varam redzēt, ka zemes reformas laikā šī ir īpaša kārtība tikai attiecībā uz atsevišķām īpašnieku kategorijām.

E.Radziņš

Līdz ar to ko mēs no šī jūsu piemēra varam secināt? Ka attiecībā uz to, kas saņēma mazāku naudas summu, bija vērsta diskriminācija pēc mantiskā stāvokļa, vai viņam vienkārši nepaveicās, tāds bija viņa liktenis.

G.Kusiņš

Manuprāt, šeit būtu jāskatās jautājums par taisnīgu līdzsvaru starp to, ko cilvēks saņem, un par kādu naudu viņam to atsavina. Ja mēs raugāmies uz bijušo īpašnieku stāvokli, tad šīnī gadījumā kāds ir viņa ieguldījums tajā, ka viņi saņem šo īpašumu atpakaļ? Un kāds ir to personu ieguldījums, kas ir pirkuma ceļā ieguvuši šos īpašumus? Šīnī gadījumā, manuprāt, ļoti noderīgs varētu būt, teiksim, ja mēs runājam par šo 4.pantu, tie dāvinājuma līgumi, par kādu vērtību tiek novērtēti, teiksim, šie līgumi, kāda ir valsts nodeva samaksāta atkarībā no tās dāvinājuma summas. Tātad samērojam ar to, ko cilvēks ir samaksājis, vai, teiksim, kāds ir viņa ieguldījums šajā lietā.

E.Radziņš

Jautājums ir tāds. Vai gadījumā, ja cilvēks iegūst dāvinājuma ceļā un nomaksā par to valsts nodevu no summas, kas, pieņemsim, 50 reizes pārsniedz kadastrālo vērtību, kā tad viņam to piemēros?.. Tā apzināšana notiks pēc četrdesmitā gada cenām vai ...

G.Kusiņš

Nav nekādu šaubu, ka, kā jūs varat redzēt no lēmuma 2.punkta, no šīs 4.rindkopas, ka gadījumā, ja notiek dāvinājums, ka tad ir piemērojams lēmuma 2.punkts.

E.Radziņš

Un pēdējais jautājums. Jūs, analizējot šo 2.punktu, minējāt un uzskaitījāt šos objektus, kuru, teiksim tā, celtniecības vai uzturēšanas nepieciešamībai būtu iespējama attiecīgā atsavināšana pēc šīs normas. Vai, jūsuprāt, šo objektu uzskaitījums nesakrīt ar objektu uzskaitījumu, kas ir paredzēts likumā "Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās", un mana arī likās, ka laukos, kur vispār nav iespējama vienkārša zemes atdošana.

G.Kusiņš

Jā, šeit varētu saskatīt skaidru saistību starp tiem objektiem, zemi, zem kuriem netika atdota bijušajiem īpašniekiem, un šā lēmuma 2.punktu. Kā jūs redzat, dažos gadījumos tik tiešām šeit daži objekti pārklājas, bet nevar teikt, ka pārklājas visi. Līdz ar to, manuprāt, būtu skaidri velkamas tādas paralēles. Ja personai netika atdots šis bijušais zemes īpašums, un šai personai tika izmaksāti īpašuma kompensācijas sertifikāti, kuru reālā tirgus vērtība visiem ir zināma, tad atsavinot,

konkrēti, saskaņā ar šā lēmuma 2.punktu, kompensācija tiek izmaksāta nevis sertifikātos, bet gan naudā, rēķinot 28 lati par katru sertifikātu. Manuprāt, šeit ir izveidojusies šī lieta galvenokārt tādēļ, ka zemes reforma tika iesākta deviņdesmito gadu sākumā, kā jau es pieminēju, vairākkārt tika izdarīti grozījumi, un šis lēmuma 2.punkts arī tika izgrozīts tikai 1996.gadā. līdz ar to šeit daži objekti tiešām pārklājas, bet, manuprāt, tas nevis rada kaut kādu disharmoniju, bet tikai apliecina vēlreiz to, ka to zemi vispār nevarēja atdot zem dažiem šādiem objektiem, bet gadījumos, ja kaut kādu apstākļu dēļ tas tā ir noticis, tad šī kompensācija ir pat lielāka nekā viņa būtu izmaksājama, ja šai personai nebūt atdota ... būtu izmaksāti tikai kompensācijas sertifikāti.

E.Radziņš

Paldies.

A.Endziņš

Paldies. Man vēl viens jautājums Kusiņa kungam. Jūs pieminējāt Eiropas Cilvēka tiesību tiesas praksi, ar ko jūs esat iepazinies. Vai jūs esat iepazinies arī ar Eiropas Cilvēka tiesību tiesu praksi jautājumā par konvencijas ... atbilstību konvencijai par tādiem notikumiem, kuri attiecīgajā valstī ir pirms konvencija stājusies spēkā.

G.Kusiņš

Ar šādiem Eiropas Cilvēka tiesību tiesas spriedumiem es neesmu iepazinies, bet tas vienkārši ir tāpēc, ka es šādus neesmu atradis, jo es arī varēju izskatīt tikai tik, cik bija man pieejami.

A.Endziņš

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvim ir kādi lūgumi?

E.Radziņš

Paldies, nav.

G.Kusiņš

Paldies, nav.

A.Endziņš

Paldies. Līdz ar to paziņojumu, ka lietas izskatīšana pēc būtības ir pabeigta un varam atklāt tiesas debates.

Kā pirmajam vārds tiesu debatēs tiek dots pieteikuma iesniedzēju pārstāvim zvērinātam advokātam Egīlam Radziņam.

Man ir jautājums. Cik jums laiks būtu vajadzīgs?

E.Radziņš

Godājamā tiesas! Kas attiecas uz debatēm, tad laiks būtu vajadzīgs līdz 15 minūtēm, bet tomēr varētu ar pārtraukumu.

G.Kusiņš

Es pievienojos.

A.Endziņš

Līdz ar to pasludinu pārtraukumu līdz 11⁴⁸.

(Pārtraukums)

A.Endziņš

Lūdzu sēdieties! Turpinām lietas izskatīšanu. Tiek uzsāktas tiesas debates.

Kā pirmajam vārds tiek dots debatēs pieteikuma iesniedzēju pārstāvim zvērinātajam advokātam Egīlam Radziņam.

E.Radziņš

Godājamā tiesa! Ņemot vērā to, ka ... tad klasiskā nozīmē debates nozīmētu atkārtoties, kas ir rakstīts pieteikumā, teikt par lietu pēc būtības. Es domāju, ka tas varbūt nebūtu lietderīgi, jo mums visiem, manuprāt, ir saprotams.

Konkrēti, kas attiecas uz šīm debatēm, es gribu vairs tikai izteikties par to, ko minēja cienījamais oponents daļā par to, kādā veidā interpretēt minēto normu, kurai es vēlētos pielīdzināt arī nacionālo tiesisko normu, bet kā interpretēt šo konvencijas Pirmā protokola 1.pantu, un tieši, ja mēs arī runājam kā viņu interpretēt daļā par atbilstību, par atsavināšanas atbilstību vispārējiem starptautisko tiesību principiem.

Šinī gadījumā ir iespējams divas veida diskusijas. Viena veida diskusija varētu būt debatēšana par jēdzienu, kas ir vispārējiem starptautisko tiesību principi, otrs variants ir debatēt par jautājumiem, kādā veidā ir interpretēts atsevišķos Eiropas Cilvēka tiesību tiesas spriedumos šis jautājums par starptautisko tiesību un principu piemērošanu, izskatot šādas strīdīgas lietas.

Godājamais kolēģis minēja divas lietas, kuras varbūt viņš atkārtos debatējot šo ... pieteikumu iesniedzēju uzvārdus, kas ir griezušies Eiropas Cilvēka tiesību tiesā. Diemžēl uz manu jautājumu, vai ir iespējams uzrādīt šos materiālus, kolēģis teica, ka diemžēl tas iespējams nav. Tāpēc ir samērā grūti sākt strīdēties ar ... un attiecībā uz kuru lietu ir pieņemti ... dot interpretāciju normai, jo šobrīd man nav pamata uzskatīt, ka tā patiešām ir bijis, jo manā rīcībā vienkārši tam apliecinājuma nav. Kamēr kolēģis uzstājās, es skatījos manā rīcībā esošajos tiesas lēmumos par līdzīgām lietām, ja es nekļūdos, no 1995.gada līdz 1971.gadam un tiešām diemžēl tā arī neatradu ... Es atradu citu. Es atradu lietu, kur ir tiesājušies ar Itāliju, es atradu lietu, kur katoliskā baznīca ir tiesājušies ar Grieķiju, es atradu lietu, kur ir kāda provinciālā celtniecības, provinciālā labā nozīmē, provinciālās celtniecības sabiedrība tiesājušies ar Jorkšīras ... ar Apvienoto Karalisti. Es varētu,

protams, uzrādīt kolēģim arī šos te materiālus, bet diemžēl lietas izskatīšana pēc būtības ir beigusies un ...

Kas tad ir šajos dokumentos? Šajos dokumentos pamatā ir runa par to, ko es minēju iepriekš, ka izskatot strīdus par to, vai ir vai nav bijusi pamatota atsavināšana, vienmēr, neteiksim vienmēr, bet vairumā gadījumu Eiropas Cilvēka tiesību tiesa ir analizējusi šī konkrētā kāzusa atbilstību Pirmā protokola 1.pantam un paša konvencijas 14.pantam, kur, kā jau es minēju, ir uzskaitīts tas, ka šīs tiesības un brīvības tiek nodrošinātas bez jebkādas diskriminācijas, neatkarīgi no visādiem citādiem parametriem, tajā skaitā arī neatkarīgi no mantiskā stāvokļa. To, ka tiek noliegta šāda veida diskriminācijas iespēja, jā, mēs uzskatām, ka tas ir starptautisko tiesību princips, proti, nepieļaut šāda veida diskrimināciju. Iespējams, ka kolēģis uzskata savādāk ... un mums ir tiesības brīvi paust savus viedokļus, tas arī ir starptautisko tiesību princips. Pie šādiem apstākļiem es uzskatu, ka, lai mēs varētu runāt par to, vai minētais likums, proti, 2.punkts atbilst vai neatbilst Pirmā protokola 1.pantam, es domāju, ka būtu ... un mazliet būtu jāpadomā par to atbilstību, jo būtībā jau es personīgi tā saprotu ... paušanas tiesības, bet uztveres tiesības ... ka es sapratu, ka tomēr kolēģis nenoliedza, ka, runājot par piemēru ar diviem blakus esošajiem zemes gabaliem, attiecībā pret zemes gabala īpašnieku, kurš saņem mazāku samaksu, tomēr tiek realizēta diskriminācija pēc mantiskā principa. Vienīgais var būt arguments, kāpēc tas tā nevarētu būt, ir tas, ka, lūk, tiek skatīts, cik nu kurš ir ieguldījis šajā zemes gabalā, un te ir arī būtiski jāatšķir divas lietas, ka šajos zemes gabalos ieguldīt varēja neko abas personas. Un te būtu tikai par to, ka viens ir nenormāli iztērējies, ka viens ir bijis galīgi traks cilvēks, kurš samaksājis par šo zemes gabalu astronomisku summu, kamēr otrs ir dabūjis dāvinājumā, un tad ir jautājums, vai tam cilvēkam, kurš ir nenormāli iztērējies, vai viņam pienākas lielāka atlīdzība par šo zemi nekā tam, kurš ir saņēmis šo zemi, neko neiztērējot, kā dāvinājumu, un šinī gadījumā es uzskatu, ka abos gadījumos šai atlīdzībai ir jābūt nenoliedzami samērīgai, bet ka ir jābūt piemērotai ... jo atšķiras cilvēki tikai ar to, kādā veidā viņi tiesiski ir ieguvuši konkrētu lietu, bet lietas vērtības tās īpašniekam nav palielinājusies ne par matu. Līdz ar to, ja par vienu un to pašu lietu diviem cilvēkiem maksā dažādas naudas summas, tad es uzskatu, ka tā ir diskriminācija pēc mantiskā principa. Un pie šādiem apstākļiem, nenoliedzami, ņemot vērā šo apstākli, arī gadījumā, ja tiesas rīcībā izrādītos arī šie starptautisko tiesību interpretācijas dokumenti, kādi bija cienījamā oponenta rīcībā, ja patiešām izrādītos, ka "Džeimss un citi" un tamlīdzīgo lietās ir dota tāda interpretācija, kā minēja mans cienījamais kolēģis, tad nenoliedzami mēs paturam tiesības tomēr strīdēties un runāt par to, cik šī norma ir atbilstīga konkrētās konvencijas 14.pantam. Tur konkrēti ir runa viennozīmīgi par mantisko diskrimināciju un tās nepieļaujamību. Bet, protams, tas jau varbūt būtu cits tiesas process, kaut gan es uzskatu, ka šis jautājums būtu tiesai jālemj kompleksi šobrīd, izskatot minēto pieteikumu. Pie šādiem apstākļiem, godājamā tiesa, tas, kas man atliek debatēs, ir tikai turpināt uzturēt pieteikumu par minētās normas, konkrēti, tātd par lēmumu "Par Latvijas Republikas likuma "Par nekustamā īpašuma piespiedu atsavināšanu valsts vai sabiedriskajām vajadzībām"", precizējot 2. un 4.rindkopas spēkā neesamību un arī precizējot no 1997.gada no 7.jūnija, ja es neklūdos ... vārdu sakot, no dienas, kad stājās spēkā likums "Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu".

A.Endziņš

Paldies.

Vārds tiesu debatēs Saeimas pārstāvim, Juridiskā biroja vadītājam Kusiņa kungam.

G.Kusiņš

Jā, šeit tik tiešām ir jārunā par to, ka šeit ir ...

A.Endziņš

Es atvainojos, Kusiņa kungs, cik jums laiks būtu vajadzīgs debatēs?

G.Kusiņš

Apmēram 20 minūtes.

A.Endziņš

Vai nav iebildumu? Lūdzu!

G.Kusiņš

Tiešām šeit tiesas debates nedaudz atšķiras no parastajām, bet es gribētu pievērsties četriem jautājumiem.

Pirmais jautājums būtu par iesniedzēju pārstāvja norādīto it kā diskrimināciju. Man pat šeit būtu jāsaprot, ka sociālajam taisnīgumam nav nekāda sakara ar diskrimināciju. Mēs redzam, ka zemes reforma pati pēc savas būtības bija tikai tāda milzīga reforma, gan sociāla, gan ekonomiska reforma, jo aptvēra absolūti visu Latvijas teritoriju. Kā jau es minēju – gan pilsētas, gan laukus.

Ar ko es varētu raksturot šo sociālo taisnīgumu? Redziet, dažiem īpašumu atdeva, dažiem neatdeva. Mēs varam runāt un strīdēties bezgalīgi ilgi par to, vai tas bija pareizi. Tad šeit likumdevējs izšķīra, ka sociāli taisnīgi sabiedrības interesēs ir paturēt kaut kādus īpašumus un neatdot zemi zem tiem bijušajiem īpašniekiem. Tātad šeit tika izlemts attiecībā no sociālā taisnīguma.

Mēs varam redzēt vēl vairāk. Valsts vairākkārt ir mīkstinājusi savu pozīciju. Un es to gribētu raksturot ar vienu piemēru no likuma “Par zemes reformu Latvijas Republikas pilsētās”. Kā jūs ziniet, tad sākotnējā tekstā, kas bija pieņemts 1991.gada 20.novembrī, likuma sākotnējā tekstā 12.pantam pēdējā daļa skanēja tā, ka “pilsētu pašvaldībām, atjaunot zemes īpašuma tiesības bijušajiem zemes īpašniekam vai viņa mantiniekiem, jāprasa kompensēt līdzšinējo zemes lietotāju kapitālieguldījumus, kas palielinājuši konkrētā zemes gabala vērtību”.

Mēs varam redzēt, ka sākotnēji šī reforma bija iecerēta tā, ka mēs atdevām, bet vienlaikus valsts prasīja, lai bijušie zemes īpašnieki kompensē to, ko piecdesmit gadu laikā vai, teiksim, kaut kādā citā īsākā laikā, teiksim, uz deviņdesmito gadu esošais līdzšinējais zemes lietotājs ir ieguldījis šajā zemes gabalā un palielinājis šī konkrētā zemes gabala vērtību. Mēs arī varam strīdēties par to, vai tas ir sociāli taisnīgi. Teiksim, cilvēkam, kas nav saistīts ar to, ka uz viņa zemes tagad ir

uzbūvēts milzīgs objekts, un tas ir palielinājis zemes gabala vērtību, tagad mēs prasām kompensēt šo vērtību. Vai tas ir taisnīgi? Manuprāt, tas nav taisnīgi.

Un mēs arī skaidri varam redzēt, ka valsts, vadoties no sociālā taisnīguma izpratnes tālākās attīstības, vēlāk, konkrēti, tas ir, izdarot grozījumus šajā likumā, iz izteikusi 12.pantu savādākā redakcijā, un, konkrēti, tas ir izdarīts ar 1994.gad 31.marta grozījumu, kur šis 12.pants ir izteikts citādākā redakcijā, un šīs prasības kompensēt šos kapitālieguldījumus vairs nav. Mēs atdodam šos īpašumus neatkarīgi no kapitālieguldījumiem.

Mēs varam ilgi strīdēties par to, vai bija sociāli taisnīgi, ka tika atdots zemes īpašums, neskatoties uz četrdesmitā gada dažādiem ieķīlājumiem. Par to vispār neviens nerunāja, vai tas ir sociāli taisnīgi. Manuprāt, tas arī ir ļoti diskutējams jautājums. Katrā ziņā šeit, manuprāt, pats svarīgākais ir sabiedrības interešu un indivīda interešu sabalansētība, lai tiktu panākts taisnīgs līdzsvars starp īpašnieku, viņa īpašuma tiesību tālāko aizskārumu un visas sabiedrības interesēm.

Otrais, kam es gribu pieskarties, ir starptautisko tiesību principi. Acīmredzot, būtu jābūt precīziem, ja mēs runājam par Saeimas 1997.gada 4.jūnijā pieņemto likumu. 4.pantā, kuru es jau citēju, tiešām ir rakstīts, ka Latvijas Republika atzīst Eiropas Cilvēka tiesību tiesas jurisdikciju visos jautājumos, kas attiecas uz konvencijas un protokolu interpretāciju.

Visi Eiropas Cilvēka tiesību tiesas spriedumi, kā tas ir redzams arī no paša konvencijas, ir būtiski ... Manā rīcībā nav šo tiesas spriedumu kopijas, manā rīcībā ir tikai grāmata, kur ir aplūkotas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību konvencijas teorija un prakse. Kā pielietota ... par ievērojamu laika posmu par to kā dažādās lietās tiesa ir spriedusi. Manuprāt, ir pilnīgs pamats atsaukties uz publiski pieejamiem dokumentiem, neiesniedzot šo publiski pieejamos dokumentus. Kā mēs redzam, lietā nav arī, teiksim, Satversmes klāt, bet atbilstoši Satversmes 68.pantam Saeima ir apstiprinājusi šo konvenciju. Arī likums ir publiski pieejams dokuments. Un arī tiesas spriedums ir publiski pieejams dokuments.

Attiecībā uz starptautisko tiesību principiem es gribu norādīt vēl vienu lietu. Redziet, ja mēs paskatāmies konvencijas Pirmā protokola 1.pantu, viņš skan tā: "Nevienam nedrīkst atņemt viņa īpašumu, izņemot, ja tas notiek sabiedrības interesēs un apstākļos, kas noteikti ar likumu un atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem". Tādos apstākļos, kas atbilst vispārējiem starptautisko tiesību principiem. Šis ir ļoti būtisks moments. Kādos apstākļos? Un kādos apstākļos tad var piemērot starptautisko tiesību principus? Tikai tad, kad abas puses ir starptautisko tiesību subjekti. Tas nav piemērojams nacionāli iekšējās, teiksim, administratīvi tiesiskajās attiecībās vai, teiksim, civiltiesiskajās attiecībās, vai krimināltiesiskajās attiecībās. Viņš parādās tad, ja ir starptautiski tiesiskās attiecības. Tātad starp valsti un konkrētu personu, kurai tiek atsavināts īpašums ... un tā tālāk.

Attiecībā uz konvencijas interpretēšanu tik tiešām par šo starptautisko tiesību principu pareizu izpratni. Es vēlreiz varu citēt šo pašu pieminēto "Džeimss un citi" un "Litgovs un citi" lietu tiesā, kurā ir norādīts, ka tiesa ir konstatējusi, ka protokola izstrādāšanas darbs un 1952.gada 1.marta rezolūcija par protokola teksta apstiprināšanu parādīja, ka atsaukšanos uz starptautisko tiesību vispārējiem principiem nebija paredzēts piemērot pilsoņiem. Nedrīkst ignorēt šādu tiesas izdarītu secinājumu. Tātad tiesa atzinusi, Eiropas Cilvēka tiesību tiesa atzinusi, ka tas nav bijis

paredzēts piemērot pilsoņiem. Un tik tiešām, ja mēs paraugāties, ka ārvalstnieks varētu būt ieguldījis kaut ko Latvijā, un viņam attiecībās ar kādu nacionālu valsti, šinī gadījumā ar Latviju, ir lielāka aizsardzība, jo viņš pēc savas būtības ir mazaizsargāts, viņš patiešām nepiedalās vēlēšanās, viņam nav iespējas noteikt to politiku, ar kādu Saeima var, teiksim, grozīt šo likumu un mēģināt izgrozīt vēl kaut ko. Šeit ir ļoti būtiski saprast, ko nozīmē šis termins “starptautisko tiesību principi”. Manuprāt, šis lēmuma 2.punkts nav pretrunā ar starptautisko tiesību principiem.

Lietas materiālos ir, kā jūs ziniat, divi gadījumi, kas ir šeit bijuši par īpašuma atsavināšanu lidostā un atsavināšanu brīvostas teritorijā. Manuprāt, šie divi gadījumi skaidri parāda, kāda ir bijusi likumdevēja nostāja. Šeit ir skaidri redzama konsekvence, kādos gadījumos un pēc kā tiek atsavināts bijušajiem īpašniekiem, kā tiek izmaksāta atlīdzība, un, kā es jau norādīju, gadījumus, kad tiek veikta tautsaimniecības vai kāda cita sociālā reforma, atlīdzība var būt mazāka par pilnu tirgus vērtību, var būt mazāka par pilnu tirgus vērtību.

Un visbeidzot. Pieteikuma iesniedzēju pārstāvis norādīja to, ka lēmuma 2.punkts it kā runājot pretī tiesu neatkarības principam, ka tiesu kompetence it kā tiek izslēgta saskaņā ar lēmuma 2.punktu. Manuprāt tas tā nav. Paskatīsimies, lūdzu, uz lēmuma 2.punktu. Vai tad šeit tā būtu rakstīts? Šeit tā nav rakstīts, ka ir izslēgta tiesas kompetence. Paskatīsimies, teiksim, lēmuma 2.punkta trešo rindkopu, kas skan šādi: “Ja īpašnieks pēc īpašuma tiesību atjaunošanas nekustamā īpašuma vērtību ir palielinājis, kompensējami arī ar šīs vērtības palielināšanu saistītie ieguldījumi”. Šie ieguldījumi var būt dažādi. Šeit nekur nav pateikts, kāda ir ... ka, teiksim, kāds likumdevējs vai kāds cits noteikts, kāda ir šo ieguldījumu vērtība. Kā tad var noteikt gadījumā, ja starp pusēm pastāv strīds? Manuprāt, to var noteikt tikai tiesā. Tas vēlreiz apliecina to, ka iespējami tiesu kompetences jautājumi, ja mēs raugāties uz šā lēmuma 2.punktu.

Bez tam šī lēmuma 2.punkta trešajā rindkopā ir pēdējais teikums, ko, manuprāt, ir grūti pat neinterpretēt bez saistības ar tiesu varu. Pēdējais teikums skan tā, acīmredzot, ir jālasa visa šī trešā rindkopa: “Ja īpašnieks pēc īpašuma tiesību atjaunošanas nekustamā īpašuma vērtību ir palielinājis, kompensējami ar šo vērtību palielināšanu saistītos ieguldījumi. Tāpat kompensējami ir īpašnieka (mantinieka) pamatotie izdevumi, kas saistīti ar īpašuma tiesību atjaunošanu (zemes iemērīšanas, arhīva izziņu pasūtīšana u.c.)”.

Un visbeidzot. Izdevumi par pārstāvja pakalpojumiem atlīdzināmi faktisko izdevumu apmērā, bet ne augstāk par zvērināta advokāta atlīdzības takses apmēru. Manuprāt, ir ļoti dīvaini apgalvot, ka šeit varētu būt kaut kāda ārpusstiesas kārtība. Manuprāt, šis punkts norāda uz to, ka šeit tiek pieļauta tiesas kārtība ... Nu kā tad? Manuprāt, zvērināti advokāti visvairāk parādās tieši tiesā. Protams, ka arī zvērināti advokāti sniedz palīdzību klientam, sastādot citas prasības, ir iespējams vienoties bez tiesas par šiem ieguldītajiem kapitālieguldījumiem, bet, manuprāt, nav nekāda pamat apgalvot, ka šeit ir izslēgta tiesas kompetence.

Un visbeidzot es gribu teikt, ka attiecībā uz Eiropas Cilvēka tiesību tiesas kompetenci un šo pielietojumu attiecībā uz individuālām lietām. Redziet, Eiropas Cilvēka tiesību tiesa nav kaut kāda tiesu instance, piemēram, ceturtnā tiesu instance, kas izskata. Eiropas Cilvēka tiesību tiesa izskata gadījumu, ja tiek pārkāptas konkrētas tiesības, nesaistot to ar nacionālo likumu. Līdz ar to šeit būtu ļoti svarīgi saprast, ka attiecībā uz citiem pantiem, protams, ka pieteikuma iesniedzējiem ir

iespējams savādāk formulēt prasības pieteikumu, kā šeit jau bija minēts attiecībā uz 14.pantu, manuprāt, tas ir ārpus šīs lietas izskatīšanas, un tā būtu jauna lietas izskatīšana. Arī attiecībā par to, ka konkrētajos gadījumos, atņemot kādai personai konkrētu īpašumu, ir pārkāpts, tā ir cita lieta.

Manuprāt, šodien šajā telpā godātā Satversmes tiesa izskata lēmumu, kur nav minēts neviens konkrēts zemes īpašnieks, bet ir minēti īpašuma kompensēšanas principi, lēmuma 2.punktā – atlīdzības apmērs. Tas man būtu viss.

A.Endziņš

Paldies. Lietas dalībnieku informācijai. Visi Eiropas Cilvēka tiesību tiesas spriedumi ir pieejami arī šeit Rīgā, Eiropas padomes informācijas centrā bibliotēkā, un ir arī tiesas rīcībā daudzu Eiropas Cilvēka tiesību tiesas spriedumi, kas attiecas uz konvencijas Pirmā protokola 1.pantu, tajā skaitā arī jau pieminētā “Džeimss un citi”, kā arī citu lietu izskatīšanas materiāli, tiesas spriedumi. Un šī iespēja iepazīties ar Eiropas cilvēktiesību praksi ir abām pusēm, tajā skaitā arī tiesai.

Vai pieteikuma iesniedzēju pārstāvis vēlas vārdu replikai?

E.Radziņš

Paldies, nē.

A.Endziņš

Vai Saeimas pārstāvis vēlas izteikt repliku?

G.Kusiņš

Paldies, nē.

A.Endziņš

Līdz ar to tiesas debates paziņoju pār slēgtām.

Un līdz ar to lietas izskatīšanu paziņoju par slēgtu. Spriedums tiks pasludināts šā gada 30.aprīlī pulksten 10⁰⁰ no rīta šajās pašās telpās.

Stenogrāfiste

M.Ceļmalniece

Tiesas sēdes sekretāre

I.Rimdžus